

TeX pro začátečníky

Pavel Holeček

Najděte chyby

Vysoko na schodech pyramid v Gíze se mladá žena smála a volala dolů. “Roberte, pospěš si! Já věděla, že jsem si měla vzít mladšího !” Její úsměv byl okouzlující.

Snažil se jí stačit, ale nohy měl jako z kamene. “Počkej”, škemral. “Prosím tě...” Jak stoupal, před očima se mu dělaly mžitky a v uších hučelo. Musím ji dohonit ! Když znovu vzhlédl, žena zmizela. Na jejím místě stál starý muž se zkaženými zuby. Zíral dolů a rty měl zkřivené do smutné grimasy. Pak ze sebe vyrazil výkřik hrůzy, který se nesl nad okolní pouští.

Robert Langdon s leknutím procitl z noční můry. Telefon vedle postele vyzváněl. V polospánku zvedl sluchátko.

“Haló ?”

“Sháním Roberta Langdona”, ozval se mužský hlas.

Langdon se posadil na posteli a snažil se udělat si v hlavě trochu jasno. “Tady... Robert Langdon”. Mrkl na svůj digitální budík. Byly tři minuty po čtvrt na šest ráno.

Základní typografická pravidla

Nezalomitelná mezera

- ▶ Správně
28.~7. ~1983
- ▶ Spatně:
28. 7.
1983

Mezera, která nesmí být širší a v tomto místě nesmí dojít k řádkovému zlomu.

V TeXu: ~

Ve Wordu: CTRL+SHIFT+mezník

Na konci řádků nesmí zůstat samostatně jednohláskové předložky (v s, z, k, atd.) a spojky i, l, A.

Používá se také

- v datech
- v telefonních číslech
- mezi titulem a jménem

Základní typografická pravidla

Procenta, jednotky

▶ S mezerou

Váha ukazuje hodnotu 5~kg.

Teplota 24~°C

Nárůst o 5~%

30~Kč

▶ Bez mezery

Použili jsme 3m žebřík (třímetrový).

11° pivo (jedenáctistupňové)

5% nárůst (pětiprocentní)

Procenta a různé fyzikální jednotky se oddělují od čísla mezerou (nezalomitelnou), pokud jde o podstatné jméno.

Ve funkci přídavného jména stojí za číslem bez mezery.

Základní typografická pravidla

Tečky, čárky, vykřičníky, dvojtečky a další

► Správně

Je pět hodin ráno!

10. 10. 2013

Zvítězili 1:0

6 : 3 = 2

G. W. Bush

► Spatně:

Je pět hodin ráno !

10.10.2013

Zvítězili 1 : 0

Mezera za znakem a žádná mezera před ním.

Tečka se nepíše za nadpisem.

I v datech jsou za tečkou mezery.
Stejně tak ve zkratkách jmen.
Používáme nezalomitelné mezery.

Dvojtečka ve významu dělení je oddělena mezerami. Ve významu skóre se ale píše bez mezer.

Základní typografická pravidla

Tři tečky

- ▶ **Správně**
Olomouc, Brno, ...
- ▶ **Spatně:**
Olomouc, Brno, ...

Pro tři tečky je speciální znak (výpustka). Vypadá graficky jinak.

Do TeXu se vkládá příkazem `\dots`

Word nahrazuje tři tečky automaticky.

Základní typografická pravidla

Uvozovky

► Správně

„České uvozovky“

‘Jednoduché uvozovky’

► Spatně:

“Anglické uvozovky”

"Uvozovky na klávesnici"

Příkaz `\uv{text}` pro uvozovky.

Znaky pro jednoduché uvozovky se vkládají pomocí příkazů:

`\clq` Jednoduché uvozovky `\crq`

V textu nepoužíváme znak uvozovek, který se nachází na klávesnici (s výjimkou počítačového kódu, nebo výstup z programu).

Různé druhy uvozovek obecně:

<http://zmotula.cz/uvozovky/>

Základní typografická pravidla

Uvozovky

► Správně

„A tady všude,“ povídá nahlas, „jsem byl.“
To byl tedy „úspěch“.

► Spatně

„A tady všude“, povídá nahlas, „jsem byl“.
To byl tedy „ úspěch “.

Text uvnitř uvozovek není oddělen mezerami.

Podívejte se do pravidel českého pravopisu, kdy se čárka, tečka a další znaménka píšou před uvozovkou a kdy až za ní.

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?ref=160&id=162>

Základní typografická pravidla

Pomlčky:

► Spojovník

bude-li

anglicko-český slovník

Jean-Jacques

Praha-Hostivař (označení místa)

► Krátká pomlčka:

Vlaky na trase Olomouc–Praha (od ... do ...)

otevírací doba 8–16 hodin (od ... do ...)

zápas Sparta–Slavia (proti)

► Dlouhá pomlčka:

Tato kniha – vydaná ještě před válkou – je opravdu úžasná. (místo čárky)

Jsou tři druhy pomlček: spojovník (–), krátká pomlčka (–) a dlouhá pomlčka (—).

Kromě toho ještě rozlišujeme mínus, které vypadá trochu jinak.

Pomlčka ve Wordu: Alt+0150 (krátká), CTRL+ALT+- (dlouhá)

Použití:

<http://mant.upol.cz/soubory/Loc alTeX/lshort2e-cz.pdf> (kapitola 2.2.2)

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=164>

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=165>

Základní typografická pravidla

Tituly a další zkratky:

- ▶ **Tituly**

prof. RNDr. Petr Novák, CSc.

- ▶ **Firmy:**

Založil firmu Acme, s. r. o.

U titulů dodržujeme velikost písmen a to, jestli mají být před jménem, nebo za ním (ty se oddělují od jména čárkou).

Používáme nezalomitelnou mezerou.

O titulech:

<http://www.pravidla.cz/tituly/>

U zkratk firem pozor na mezery a čárky.

Ale: Chybný nebo specifický pravopis názvu zapsaného v obchodním nebo obdobném rejstříku se považuje za směrodatnou součást názvu.

Základní typografická pravidla

Číslovky a čas:

123,567

1 000 000

30 000 000

Dostavte se v 18.30 hod.

Vítězný čas 5.13:24,7
pět hodin, třináct minut, dvacet
čtyři sekund a sedm desetin
sekundy.

Číslovky:

U čísel používáme desetinnou čárku. U nejméně pěticiferných čísel se číslo člení do skupin po třech číslicích (nezalomitelná mezera).

Jak je to v angličtině?

Čas:

Podle pravidel českého pravopisu hodiny a minuty se oddělují tečkou.

ČSN 01 6910 odděluje hodiny, minuty a sekundy dvojtečkou.

<http://prirucka.ujc.cas.cz/?id=820>

Základní typografická pravidla

Dělení slov

LaTeX automaticky dělí slova.

Můžeme říct, kde chceme slova dělit:

```
\hyphenation{FORTRAN Roz-dě-le-ní}
```

Tato slova se budou v textu dělit jen na místech určených pomlčkou a nikde jinde.

Nebo můžeme použít jednorázově příkaz `\-`. Ten říká TeXu, že slovo se může rozdělit v tomto místě.

Dělení slov se řídí pravidly pravopisu příslušného jazyka. Vyhýbáme se takovému dělení, kterým by vznikly vulgarismy (např. u slova knihovna).

Základní typografická pravidla

Dělení slov

Příkaz `\mbox` zajistí, že jeho argument bude považován za jedno nedělitelné slovo (bude vždy na stejné řádce).

Například pro telefonní čísla:

Mé telefonní číslo se brzy změní na `\mbox{+420 38 570 91}`.

Základní typografická pravidla

- ▶ Typografická pravidla nejsou u každého jazyka stejná.
- ▶ Přehled rozdílů mezi českou a anglickou typografií najdete zde:
<http://eldum.phil.muni.cz/mod/resource/view.php?id=1280>

Akcenty a další znaky

- ▶ Například příkaz `\`` dá nad následující písmeno přehlásku, `\v` háček, atd. Například `\v{o}` pro o s háčkem.
- ▶ Toto se může hodit při citování cizích autorů.

ò	<code>\`o</code>	ó	<code>\'o</code>	ô	<code>\^o</code>	õ	<code>\~o</code>
ō	<code>\=o</code>	ô	<code>\.o</code>	ö	<code>\"o</code>		
ő	<code>\u o</code>	ő	<code>\v o</code>	ő	<code>\H o</code>	q	<code>\c o</code>
q	<code>\d o</code>	q	<code>\b o</code>	ôo	<code>\t oo</code>		
œ	<code>\oe</code>	Œ	<code>\OE</code>	æ	<code>\ae</code>	Æ	<code>\AE</code>
å	<code>\aa</code>	Å	<code>\AA</code>				
ø	<code>\o</code>	Ø	<code>\O</code>	ı	<code>\l</code>	L	<code>\L</code>
ı	<code>\i</code>	J	<code>\j</code>	ı	<code>!'</code>	ı	<code>?'</code>

Další rady

- ▶ Pozor na častou chybu: viz se píše bez tečky (není to zkratka, ale rozkazovací způsob).
- ▶ Sveřepí šakali zav_le vyli na bílý měsíc.
- ▶ Když si nejsme jistí pravopisem, podíváme se:
 - <http://prirucka.ujc.cas.cz/>
 - <http://www.pravidla.cz/>
 - <http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Slitky a podrezávání (kerning)

- ▶ Jen pro zajímavost, co dělá TeX navíc oproti Wordu, aby text dobře vypadal.
- ▶ Kapitola 2.2.4.

Cvičení

- ▶ Vyberte si na internetu libovolný článek a najděte v něm chyby. Dostatek chyb je například v těchto:

<http://www.novinky.cz/ekonomika/318107-nevidana-vyhra-ve-sportce-rekordman-ziskal-400-milionu.html>

<http://www.novinky.cz/veda-skoly/318093-tutanchamonovo-telo-po-zfusovanem-nabalzamovani-samo-vzplalo-uvnitř-rakve.html>

Zkuste text přepsat do TeXu. Myslete kromě jiného na použití nezalomitelných mezer tam, kde mají být.